

OLIV HARBIY BILIM YURTI KURSANTLARIDA O'QUV MOTIVATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Sunnatov Sherzod Husniddin o'g'li

"Agar siz qila olaman deb o'ylasangiz, siz haqiqatan ham qila olasiz. Agar siz qila olmayman deb o'ylasangiz, siz haqiqatan ham qila olmasiz."

Henry Ford

Annotatsiya

Ushbu tadqiqotda oliy harbiy bilim yurtlarida kursantlarning o'quv motivatsiyalarini shakllantirish muhimligi ko'rib chiqiladi. O'quv jarayoni, harbiy tayyorgarlik va ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni rivojlantirishda motivatsiya muhim rol o'ynaydi. Maqsadli ravishda ishlab chiqilgan metodlar va usullar orqali kursantlarning bilimga bo'lgan qiziqishi, o'z-o'zini rivojlantirish istagi va harbiy xizmatga tayyorgarlik darajasini oshirish mumkin.

Kalit so'zlar: Harbiy bilim yurti, kursantlar, motivatsiya, o'quv motivatsiyasi, o'z o'ziga ishonch, intilish, muvaffaqiyat, motivatsion muhit, qiziqish.

Annotation

This study examines the importance of forming the educational motivations of cadets in higher military educational institutions. Motivation plays an important role in the development of the educational process, military training and spiritual and moral values. Through purposefully developed methods and techniques, it is possible to increase cadets' interest in knowledge, desire for self-development and level of training for military service.

Keywords: Military knowledge institution, cadets, motivation, educational motivation, self-confidence, aspiration, success, motivational environment, interest.

Oliy harbiy bilim yurtlarida o'quv motivatsiyasi kursantlarning akademik muvaffaqiyatlari va professional tayyorgarlik jarayonida muhim ahamiyatga ega. Harbiy ta'lim – bu nafaqat nazariy bilimlarni egallash, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirishni talab qiladigan murakkab jarayon. Kursantlar o'z kasbiy faoliyatlarida yuqori natijalarga erishish uchun kuchli motivatsiyaga ega bo'lishlari zarur.

Ushbu maqoladada o'quv motivatsiyasining mohiyati, uning kursantlarning ta'lim jarayoniga ta'siri va shakllantirishda asosiy omillar ko'rib chiqiladi. Motivatsiya ko'pincha ichki va tashqi omillarga bo'linadi. Ichki motivatsiya – bu shaxsiy qiziqish, maqsadga intilish va o'z-o'zini rivojlantirish istagidan kelib chiqadi.

Tashqi motivatsiya esa rag'batlantiruvchi mukofotlar, ijtimoiy tan olinish va boshqa tashqi faktorlarga asoslanadi.

Kursantlarda o'quv motivatsiyasini oshirish uchun zamonaviy pedagogik metodlarni, shuningdek, psixologik yondashuvlarni qo'llash zarur. O'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv tarzda tashkil etish, o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini e'tirof etish va rag'batlantirish, shuningdek, murabbiylar va o'qituvchilar tomonidan ko'rsatiladigan qo'llab-quvvatlash kursantlarning motivatsiyasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola, o'quv motivatsiyasini shakllantirishga doir tavsiyalar va amaliy usullarni ko'rib chiqish orqali, Oliy Harbiy Bilim Yurtlarida ta'lim sifatini oshirish va kursantlarning kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Oliy harbiy bilim yurtlarida o'quv motivatsiyalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda bir qancha omillarni hisobga olish lozim:

1. Ma'naviy-axloqiy tayyorgarlik: Kursantlarning axloqiy qadriyatlarini rivojlantirish, ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash zarur. Buning uchun muntazam ma'ruzalar, seminarlar va uchrashuvlar o'tkazish mumkin.
2. O'qituvchilar va mentorlar: Malakali o'qituvchilar va tajribali mutaxassislardan foydalanish, kursantlarga motivatsiya berishda muhim rol o'ynaydi. Ularning bilim va tajribasidan foydalanish, yoshlarni ilhomlantirishi mumkin.
3. Qiyin vaziyatlarni yengish: Kursantlarga qiyinchiliklarni yengishda yordam berish, muammolarni hal etish qobiliyatlarini rivojlantirish, o'z-o'zini boshqarish va jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini oshirish zarur.
4. Qiziqarli ta'lim usullari: Darslarda interaktiv metodlardan, simulyatsiyalardan va amaliy mashg'ulotlardan foydalanish, kursantlarning qiziqishini oshirishga yordam beradi.
5. Karyera yo'nalishlari: Harbiy kasblar bo'yicha turli yo'nalishlar va imkoniyatlar haqida ma'lumot berish, kelajakdagi karyerasi haqida o'ylashga va motivatsiya olishga yordam beradi.
6. Shaxsiy maqsadlar: Kursantlar bilan individual suhbatlar o'tkazib, ularning shaxsiy maqsadlarini aniqlash va ularga erishish yo'lida yordam berish motivatsiyani oshiradi.

Ushbu usullarni qo'llash orqali, oliy harbiy bilim yurtlarida kursantlarning o'quv motivatsiyasini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Oliy harbiy bilim yurtlarida o'quv motivatsiyalarini shakllantirishda qo'shimcha jihatlardan ham mavjud:

Tashqi faoliyatlardan: Harbiy tayyorgarlik, sport musobaqalari, harbiy o'yinlar va boshqa tadbirlar kursantlarning jamoaviy ruhini oshiradi va motivatsiyalarini kuchaytiradi.

Raqobat muhitini yaratish: O'zaro raqobatni sog'lom shaklda tashkil etish, kursantlar o'rtasida motivatsiyani oshirish uchun samarali bo'lishi mumkin. Misol uchun, o'quv natijalari bo'yicha reytinglar yoki mukofotlar tizimini joriy etish.

O'zaro muloqot va fikr almashish: Kursantlar o'rtasida fikr almashish, o'zaro tajriba va bilimlarni baham ko'rish, o'zlarini rivojlantirishga va yangi fikrlar olishga yordam beradi.

Psixologik qo'llab-quvvatlash: Kursantlarga stressni boshqarish, o'zini tahlil qilish va ruhiy salomatlikni saqlashda yordam berish, motivatsiyalarini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Maqsad va vazifalarni belgilash: Har bir kursant uchun aniq maqsadlar va vazifalar belgilash, ularga erishish uchun kerakli yo'l-yo'riqlarni ko'rsatish, motivatsiyani oshiradi.

Ushbu yondashuvlarni amalga oshirish orqali, oliy harbiy bilim yurtlarida kursantlarning o'quv motivatsiyasini oshirish va ularning muvaffaqiyatga erishishiga ko'maklashish mumkin. Bu jarayon harbiy xizmat uchun tayyorlanayotgan yoshlar uchun nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki ruhiy va ma'naviy tayyorgarlikni ham ta'minlaydi.

Motivatsiyani shakllantirish bo'yicha chet el va mahalliy psixolog olimlar tomonidan ko'plab tadqiqotlar o'tkazilgan. Uzoq va yaqin chet ellarda o'ziga xos psixologik maktablar vujudga kelgan bo'lib, ularning negizida ilmiy pozitsiyalar va konsepsiyalar mohiyati jihatdan farqlanuvchi g'oyalar va yo'nalishlar mujassamlashdi. Shozir ularning ayrimlariga qisqacha to'xtalib o'tamiz.

Motivatsiya nazariyasini o'rganish va insonning ehtiyojlarini tahlil qilish, ularning mazmuni va uning motivatsiya bilan qanday bog'liqligini aniqlash hamda ular odamni muayyan faoliyatga nimaga undashi kerakligini tushunish mazkur muammoni ilmiy asoslash va yechimini topishga yordam beradi. Ushbu ehtiyojlarni o'rganish uchun asosiy yo'nalishning paydo bo'lishiga olib keldi:

- motivatsiyaning tayanch (muhim) nazariyalari;
- motivatsiyaning protsessual nazariyalari;

•insonlarning o‘ziga xos qiyofasini o‘rganishga asoslangan motivatsiya nazariyalari Geshtalt psixologiya maktabi vakili K.Levin motivlarni eksperimental o‘rganish usuliga tayanib, motiv mutlaqo mustaqil hukm suradi, degan fikrga keladi. Geshtalt psixologiyada obraz kategoriyasi qanday tushunilgan bo‘lsa, K.Levin o‘zining "maydon (makon) nazariyasida" motivni xuddi shunday kategoriya sifatida qo‘llaydi. Xulqning shaxsga oid konstantlari hamda shaxs xususiyatlari inobatga olinmaydi. K.Levin Z.Freyddan farqli o‘laroq, organizm — muhit tizimi bo‘yicha motivlarni tajribada tekshirib, mavjud ta‘limotni rivojlantirishga o‘z hissasini qo‘shgan. Uning nazariyasida motivatsiya tug‘ma (tabiiy) va egallangan (ma‘naviy o‘zlashtirilgan) ko‘rinishga ega bo‘lib, uning birinchisi hayvonlarga, ikkinchisi esa insonga ko‘proq taalluqlidir. Motivga xos muhim qonuniyatlar va tegishli omillarga bog‘liqligi asosli yoritilmaganligi uchun K.Levin g‘oyalari hozirgacha bahs talabligicha qolib kelmoqda.

G.Ollport inson motivatsiyasi mohiyatini ochishda shaxsning shakllanishi va ijtimoiy mohiyatiga yo‘naltirilgan yondashuvni tatbiq etish g‘oyasini ilgari suradi. Uning o‘zini-o‘zi namoyon qilish nazariyasida shaxs motivatsiya subyekti tariqasida tahlil qilinadi. O‘zining shaxs konsepsiyasida shaxsni "ochiq tizim" sifatida talqin qilib, motivni quyi (biologik ehtiyoj) va yuqori (ma‘naviy rivojlanish) darajalarga ajratadi. Ollport motiv shaxsda o‘zak ekanligini ta‘kidlaydi, lekin ma‘naviy motivlarni ijtimoiy — tarixiy sharoitlar bilan uzviy aloqasi mavjudligini biroz diqqat —e‘tibordan chetda qoldiradi.

S.L.Rubinshteyn motivning psixologik moshiyati to‘g‘risida quyidagi mulohazalarni bildiradi: motivatsiya — bu psixika orqali shosil bo‘ladigan determinasiyadir; motiv — bu shaxs xulq-atvorining kognitivistik jarayonini bevosita tashqi olam bilan bog‘lovchi sub‘ektiv tarzda aks etish demakdir.

A.N.Leontevning fikricha, faoliyatning tuzilishi: maqsadga qaratilgan xatti-harakatlar va operasialardan iboratdir. Odatda faoliyat o‘zining predmeti va motiviga ega bo‘lib, agarda motiv bilan predmet (jism, narsa) o‘rtasida mutanosiblik (moslik) vujudga kelsa, demak shundagina u tub ma‘nodagi faoliyatga aylanadi. Masalan, bir kursant imtishondan (reytingdan) o‘tish uchungina birlamchi

Taklif va mulohazalar

Oliy Harbiy Bilim Yurti kursantlarida o‘quv motivatsiyasini shakllantirish uchun bir qator taklif va mulohazalar mavjud. Birinchi navbatda, kursantlarning ma‘naviy va psixologik jihatlarini rivojlantirish zarur. Buning uchun ularga o‘z maqsadlarini aniqlashda yordam berish va qiziqarli, erishilishi mumkin bo‘lgan maqsadlar qo‘yish muhimdir. O‘qituvchilar va yetakchilar tomonidan muntazam ravishda

motivatsion muloqotlar o'tkazish, muvaffaqiyatli harbiy insonlarning hayotiy tajribalarini baham ko'rish motivatsiyani oshiradi.

Ikkinchidan, innovatsion o'qitish metodlaridan foydalanish zarur. Interaktiv darslar va guruhli ishlar, shuningdek, harbiy vaziyatlarni simulyatsiya qilish va o'yinlar orqali o'qitish kursantlarning qiziqishini oshiradi. Ko'rgazmali materiallar, video va multimedia resurslaridan foydalanish, o'quv jarayonini yanada qiziqarli qiladi.

Shuningdek, kursantlararo hamkorlikni rivojlantirish muhimdir. Tajribali kursantlar yangi boshlovchilarga mentorlik qilib, bir-biridan o'rganish imkonini yaratadi. Ijtimoiy faoliyatlar, sport musobaqalari va madaniy tadbirlar jamoaviy ruhni oshirishda yordam beradi.

O'z-o'zini baholash jarayonini kiritish ham samarali bo'lishi mumkin. Kursantlarga shaxsiy rivojlanish rejasini tuzishda yordam berish va muvaffaqiyatlarini qayd etish ularga o'z-o'zini baholash imkonini beradi.

Oxir-oqibat, kursantlar bilan muloqot qilib, ularning fikr va mulohazalarini inobatga olish o'quv jarayonini yanada yaxshilashga xizmat qiladi. Har bir o'quv davridan so'ng jarayonni tahlil qilish va kelgusidagi takliflarni ishlab chiqish motivatsiyani oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu takliflar orqali kursantlarning o'quv motivatsiyasini oshirish va ularning harbiy tayyorgarligini mustahkamlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. Toshkent. 1997.
2. G'oziev E.G. —Pedagogik psixologiya asoslari. Toshkent. 1997.
3. V.Karimova. —Psixologiya. Toshkent. 2000.
4. Goziyev E.G. Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi). T., Oqituvchi, 1994.
5. Davletshin M.G., Dostmuxamedova Sh.A., Toychiyeva S.M., Mavlonov M. —Yosh davrlari va pedagogik psixologiyal.